

УДК 338.48-2-053.5

*Л. О. Івченко,**к. фіз.-мат. н., доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу, Національний університет харчових технологій**С. В. Кужиль,**засновник ТОВ "Перше Дитяче Турбюро"**М. В. Петренко,**магістрант кафедри туристичного та готельного бізнесу, Національний університет харчових технологій*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.1.83

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

*L. Ivchenko,**Candidate of physical and mathematical sciences, associate professor of department of tourism and hotel business, National University of Food Technologies**S. Kuzhyl,**Founder of PLC "The First Children's Tourist Bureau"**M. Petrenko,**Master's degree of department of tourism and hotel business, National University of Food Technologies*

### FEATURES OF CHILDREN'S TOURISM ORGANIZATION IN UKRAINE

*Становлення нових форм організації дитячого туризму в Україні характеризується збільшенням комерційної складової, відкриттям приватних закладів відпочинку, організацією нових сучасних програм для дітей. Узв'язку з цим відбуваються зміни і в системі взаємовідносин між спеціалізованими підприємствами, що створюють пакети послуг і споживачами.*

*Динаміка кількості закладів розміщення дітей надає можливість робити певні висновки про тенденції, але не відображає в повній мірі суттєві якісні зміни, які відбуваються в цій складовій дитячого відпочинку. Поряд з закладами, що мають давню історію і досвід надання послуг з відпочинку дітей, відкриваються приватні табори, наметові містечка, які яскраво рекламуються в мережі Internet. При цьому навіть досить висока ціна путівки не може гарантувати високу якість надання послуги. Змінюється географія дитячого туризму, відбувається перерозподіл туристичних потоків, узв'язку з чим виникають проблеми організації безпечного трансферу. Перед споживачами послуг дитячого туризму та відпочинку виникає проблема вибору в умовах певної невизначеності.*

*У статті розглядаються проблеми організації сучасного ринку дитячого внутрішнього туризму України. Аналіз динаміки і міграції дитячих туристичних потоків, а також кількісних показників, що стосуються дитячих оздоровчих закладів, дозволив зробити певні висновки щодо тенденцій розвитку цього напрямку туризму. В результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність і важливість послуг туристичних агентств з організації дитячого оздоровлення та відпочинку. Надання адекватної інформації батькам щодо обраного дитячого закладу або програми, перевірка наявності необхідного пакету документів і дозволів, організація трансферу — це головні функції, що можуть взяти на себе туристичні агенції, які спеціалізуються на дитячому туризмі. Підкреслюється значущість існування ланцюжка "виробник — кваліфікований туристичний агент — споживач" у формуванні всього комплексу якісного і безпечного туристичного продукту. Визначено особливості роботи туристичних підприємств із дитячими оздоровчими закладами та можливі шляхи співпраці туристичних агенцій зі споживачами.*

*The emergence of new forms of organization of children's tourism in Ukraine is characterized by an increase in the commercial component, the opening of private recreational facilities, and the organization of new modern programs for children. In this regard, there are changes in the system of relations between specialized enterprises, creating packages of services and consumers.*

*The dynamics of the number of children's accommodation facilities makes it possible to draw certain conclusions about trends but does not fully reflect the qualitative changes that are taking place in this part of the children's holiday. Along with enterprises that have a long history and experience in children's tourism, private camps and tent camps open up, which are brightly advertised on the Internet. At the same time, even a very large price can not be a guarantee of high quality service. The geography of children's tourism is changing,*

*there is a redistribution of tourist flows, in connection with which there are problems of organization of safe transfer. Consumers have a problem of choice of services for children's tourism and recreation in conditions of certain uncertainty.*

*The article deals with the problems of organization of the modern market of children's domestic tourism of Ukraine. An analysis of the dynamics and migration of children's tourist flows, as well as quantitative indicators relating to children's health facilities, made it possible to draw some conclusions about trends in the development of this area of tourism. As a result of the research, the feasibility and importance of the services of travel agencies for the organization of children's health and recreation. Providing adequate information to parents about the chosen child's institution or program, checking for the necessary package of documents and permits, organizing the transfer are the main functions that can be taken by travel agencies that specialize in children's tourism. It emphasizes the importance of the existence of the chain "producer — qualified travel agent — consumer" in the formation of the whole complex of high-quality and safe tourist product. The features of the work of tourism enterprises with children's health institutions and possible ways of cooperation of tourist agencies with consumers are determined.*

*Ключові слова: туризм, дитячий туризм, відпочинок, туристичні потоки, заклади оздоровлення та відпочинку, туристичні агенції.*

*Key words: tourism, children's tourism, rest, health tourism, travel agencies, health and recreation facilities.*

## ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ринок дитячого туризму в Україні нині знаходиться в стадії реформування та диверсифікації. Пропозиції туристичних послуг дітям надходять від підприємств різних форм власності, розробляються різноманітні програми оздоровчого, розважального та освітнього змісту, формується цінова політика підприємств, змінюється географія внутрішнього дитячого туризму. Туристичних підприємств, які спеціалізуються саме на дитячому туризмі, теж небагато, тому рівень конкуренції в цьому сегменті відносно невисокий. При цьому зустрічається небагато досліджень з детальним аналізом стану та перспектив розвитку дитячого туризму в країні, проблем, з якими стикаються всі учасники ринку, специфіки, пов'язаної з суттєвими сезонними коливаннями в цьому сегменті, та особливою відповідальністю суб'єктів туристичної діяльності. Особливої уваги заслуговує система взаємодії всіх учасників ланцюжка "виробник дитячого туристичного продукту — реалізатор — споживач", тому в статті обговорюється питання важливості та необхідності послуг туристичних агентів в організації дитячого відпочинку.

## МЕТА І ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження сучасного стану ринку дитячого туризму в Україні, визначення головних тенденцій цього напрямку туризму, виявлення проблем в організації дитячого відпочинку, дослідження ролі туристичних підприємств у формуванні та реалізації туристичного продукту.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням дитячого туризму в Україні приділяли увагу багато науковців, зокрема, Бейдик О.О., Долгова К.С., Малиновська О.Ю., Нікітенко С. І., Калініченко А.Г., Плешивцова М.В., Чертовська Д.В., Коцін Н.Н. та ін. Так, автори зазначають, що розвиток дитячого туризму є важливим елементом розвитку економіки держави. Питання оздоровлення та відпочинку дітей визначає рівень життя населення та розвиток держави в цілому [7, с. 2]. Важливий внесок у дослідженні цього напрямку туризму належить працям Колотухи О.В. На його думку, дитячий туризм — це рекреаційна діяльність дітей, спрямована на задоволення різних потреб осо-

бистості, зокрема, оздоровчих, спортивних і пізнавальних, поза місцем постійного проживання та навчання [9, с. 6]. На сьогодні заклади оздоровлення та відпочинку пропонують різноманітні програми для дітей, спрямовані на розвиток особистості, розширення кругозору та отримання нових навичок і вмінь [10, с. 4]. Разом з цим, є низка проблем, що уповільнюють розвиток цього напрямку туризму, зокрема, відсутність чіткої збутової стратегії закладів оздоровлення та відпочинку. Тому дослідження проблеми співпраці спеціалізованих туристичних агенцій, дитячих закладів відпочинку та користувачів, якому присвячене це дослідження, представляється актуальним.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дитячий туризм є однією з найбільш стабільних ділянок ринку будь-якої країни. Однак організація дитячого відпочинку має свою специфіку, вимагає особливої уваги і ретельної підготовки. Тому організацією дитячого туризму повинні займатися висококваліфіковані фахівці, що мають достатній досвід роботи з дітьми і спеціальну освіту [14, с. 2].

У зв'язку зі зростаючою (вірніше, тією, що відроджується) популярністю дитячих таборів зростає і кількість підприємств, що пропонують відповідні послуги. Перед споживачами стоїть досить непросте завдання вибору установи, яка може гарантувати безпечний відпочинок дитини з освітньою та розважальною складовими. У статті не передбачається обговорення питань доступності дитячого відпочинку з точки зору цін на путівки. Варто тільки відзначити, що за однакових цін на відпочинок в країні і за кордоном, "внутрішнє" оздоровлення дитини має незаперечні переваги: відсутність різких змін кліматичних умов, наявність постійного телефонного зв'язку і можливості відвідати свою дитину в будь-який час, відсутність мовного бар'єру з персоналом табору.

Поряд зі зростанням цін на путівки в оздоровчі центри і табори, трапляються ситуації, коли якість обслуговування і проживання дітей не відповідають заявленим вимогам. Діти, по-перше, не настільки прискіпливі до рівня комфорту, а по-друге, часто не знають про наповнення пакета послуг, який пропонували батькам під час купівлі путівки. Окрім того,

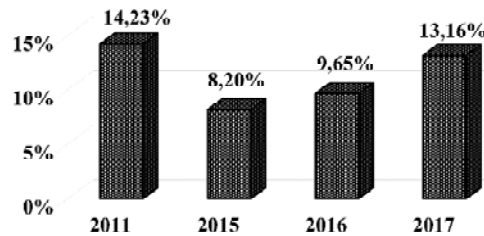


Рис. 1. Дітей серед туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності

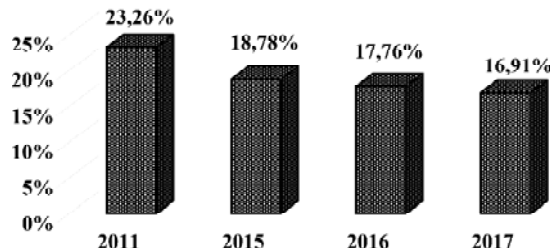


Рис. 2. Діти ("внутрішні" туристи) серед усіх, обслугованих фізичними особами

поряд із сформульованою потребою у кваліфікованій допомозі під час вибору табору, існує проблема організації безпечного супроводу дитини до місця відпочинку.

Протягом останніх декількох років в Україні спостерігається не тільки бурхливе зростання показників виїзного туризму, а й істотне збільшення кількості внутрішніх туристів [4]. При цьому, крім морського

узбережжя влітку, все більшої популярності набуває відпочинок у Карпатах. Але більшість "внутрішніх" туристів (приблизно 90 %) вважають за краще самостійно організувати відпочинок у своїй країні. У 2017 році внутрішні туристи становили приблизно 17 % у загальній кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності [4, Туристична діяльність в Україні в 2017 р.].

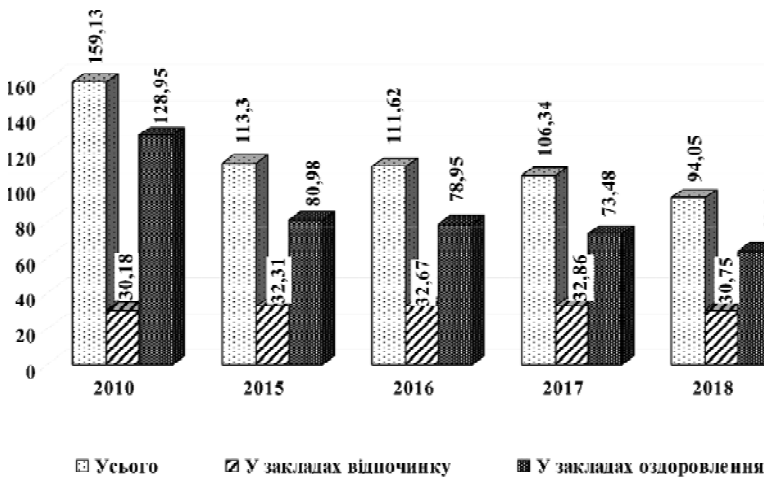


Рис. 3. Кількість місць у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в 2010–2018 рр., тис. од.

Аналіз динаміки кількості туристів, що обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності протягом 2011–2017 рр., показав, що приблизно 13–14 % із них є діти і молодь до 17 років. При чому, протягом досліджуваного періоду відбувалося падіння цього показника до 8 % в 2015 р. і відновлення в 2017 р. (рис. 1).

Подальше дослідження співвідношень загальних і внутрішніх туристичних потоків, а також їх диференціювання на тих, що обслуговувалися юридичними або фізичними особами, дозволило виділити певні акценти.

Протягом досліджуваного періоду значно скоротився (від 15 до 7 %) відсоток "внутрішніх" туристів — дітей, що користуються послугами юридичних осіб (туроператорів і турагентів) — суб'єктів туристичної діяльності. Водночас скорочення відсотку дітей серед "внутрішніх" туристів, що обслуговувалися фізичними особами, виявилось незначним (рис. 2).

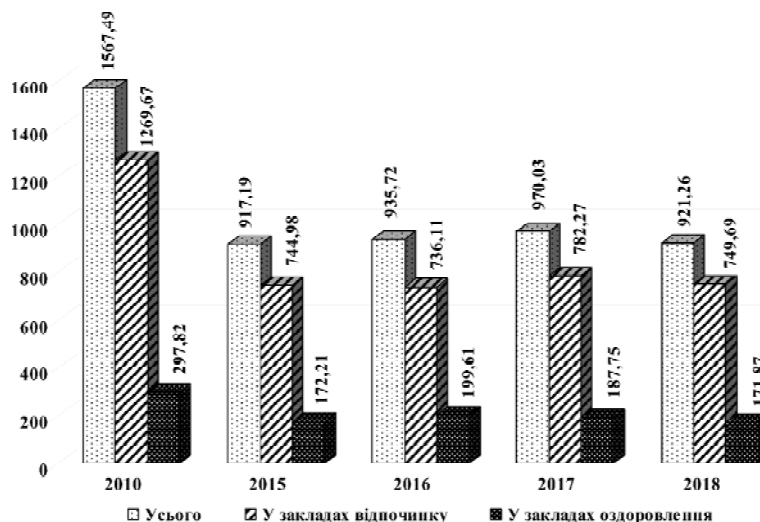


Рис. 4. Кількість дітей, які перебували у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку (2010–2018 рр.), тис. осіб

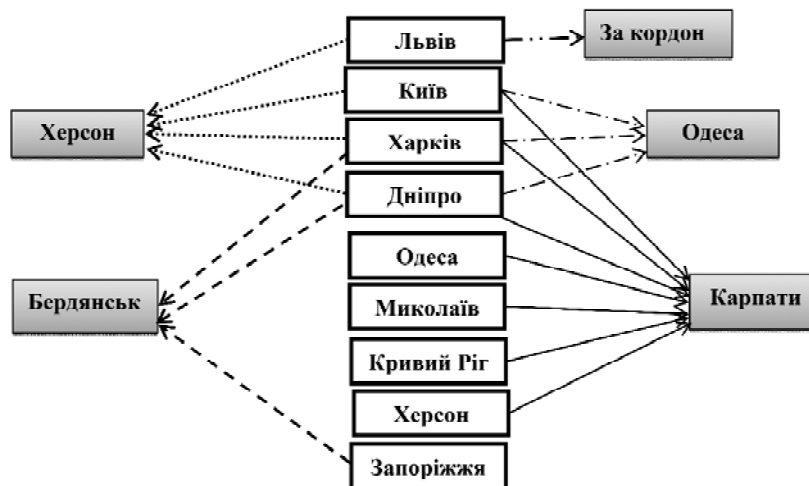


Рис. 5. Найбільш популярні шляхи міграції дітей на відпочинок

Статистичні дані показують, що досить великий відсоток продажів у фізичних осіб, які надають туристичні послуги внутрішнього туризму, становлять продажі дитячих путівок [4]. Мова йде про фізичних осіб — туристичних агентів, що відносяться до першої або другої групи платників єдиного податку. Однією з причин такої стабільності може бути те, що все більше туристичних агенцій, які представляють інтереси туроператорів (дитячих таборів або організаторів програм), збільшують і розширюють асортимент своїх послуг через реалізацію відповідних путівок, а також надання супутніх послуг: організацію залізничного та автобусного трансферу, страхування тощо.

Кількість дитячих закладів після різкого скорочення в 2010—2015 рр. останні 4 роки залишається стабільною, а таких, що працювали влітку 2018 р., становило 9328 одиниць. Звертає на себе увагу співвідношення між кількістю закладів оздоровлення і закладів відпочинку з великою перевагою других, яке становить 1:30. Але аналіз показника кількості місць у дитячих закладах виявив зворотну закономірність, а саме, кількість місць у закладах оздоровлення станом на літо 2018 р. майже вдвічі більша за тих, що нараховуються в закладах відпочинку (рис. 3). В цьому випадку не враховуються заклади відпочинку з денним перебуванням і наметові містечка.

До закладів оздоровлення, в основному, відносяться старі будівлі, засновані ще в радянський період, які потребують модернізації відповідно до сучасних норм. Наведена статистика вказує на поступове скорочення відпочиваючих у закладах оздоровлення, що відбувається через зменшення державного фінансування і, як наслідок, припинення діяльності цих закладів або скорочення місць. Водночас збільшується попит на заклади відпочинку, які у комплексі з дозвіллям можуть надавати окремі послуги оздоровлення, але вищої якості за рахунок комерційної складової [14, с. 4]. З цим пов'язані й результати аналізу показника кількості дітей, які перебували у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку (рис. 4).

Знову прослідковується зворотна залежність між кількістю місць у закладах оздоровлення і закладах відпочинку та кількістю дітей, що відвідали ці заклади. А саме, незважаючи на набагато меншу кількість місць, в закладах відпочинку влітку 2018 р. дітей перебувало майже в 4,5 рази більше, ніж у закладах оздоровлення. Дані, представлені на рисунку 4, враховують всіх дітей, що відпочивали влітку, а саме, і тих, кого було розміщено в наметових містечках, і тих, хто відпочивав у режимі денного перебування.

Вагомим аргументом на користь користування послугами спеціальних туристичних агенцій служить той

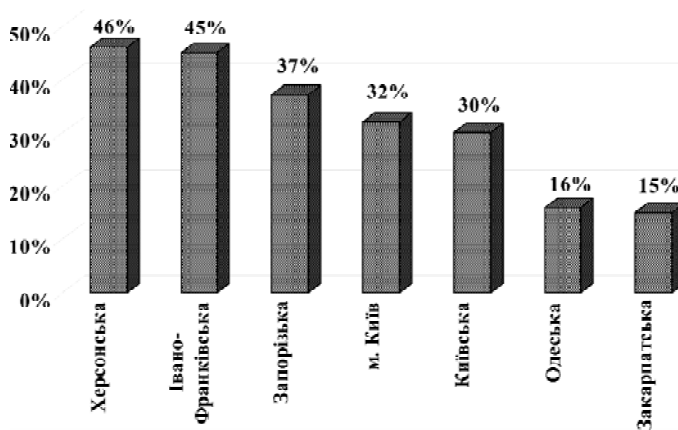


Рис. 6. Міграція дітей з метою оздоровлення та відпочинку у дитячих закладах влітку 2018 року (приїзд)

факт, що рекреаційні області України перебувають на досить великій відстані від потенційних споживачів. У зв'язку з необхідністю організації трансферу попит на табори недалеко від будинку для тих, хто їде вперше, або для дітей молодшого віку, значно перевищує попит на відпочинок у віддалених від постійного перебування дітей областях країни. Проте постійним попитом користуються і напрями: Карпати, Одеса, Херсон.

Тож, якщо не враховувати тих, що залишається відпочивати у своєму регіоні, можна встановити найбільш популярні шляхи міграції дітей на відпочинок (рис. 5).

Пасивними з точки зору невеликої кількості відвідувань дітьми з інших регіонів нині можна назвати Донецьк, Луганськ, Суми, Рівне, Луцьк, Чернівці.

На рисунку 6 представлено дані щодо міграції дітей задля відпочинку в Україні (відсоток дітей з інших областей країни, які відпочивали в даному регіоні).

Слід відмітити, що значне перевищення кількості дітей, що перебували в закладах відпочинку, над відпочиваючими в закладах оздоровлення (показано на рис. 3 і 4) пов'язане з відносно невеликою тривалістю зміни в перших, яка триває 10—12 діб. Отже, проведений аналіз показує гостру необхідність організації трансферу, причому в пікові періоди трьох місяців літнього відпочинку кількість поїздок до місця відпочинку сягає 12—14 разів. І це тільки з одного зазначеного пункту до іншого (наприклад, Київ — Воловець), без урахування необхідності збору бажаних відпочити із багатьох міст країни. Деякі табори пропонують організацію трансферу із Києва, тож, для дітей з інших регіонів України ця складова відпочинку залишається не вирішеною [8, с. 13].

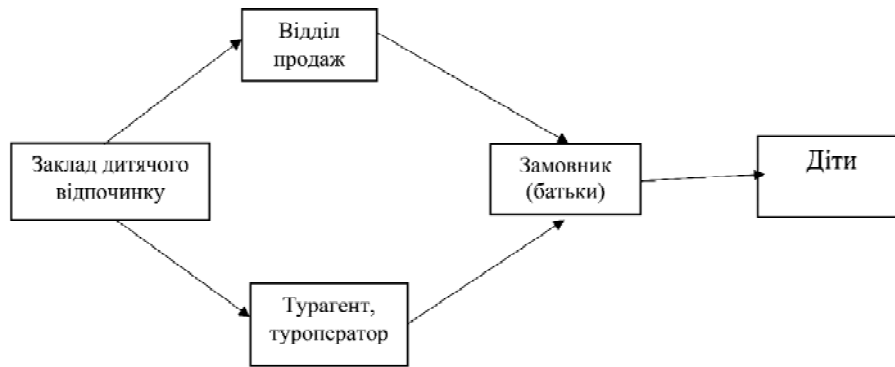


Рис. 7. Структура ринку дитячого туризму

Трансфер — не єдина проблема, яка виникає перед батьками під час організації відпочинку дітей. Інша — це впевненість в якісному і безпечному відпочинку дитини. Нагадаємо питання, які виникають (або повинні виникати) перед батьками під час вибору оздоровчого закладу:

- чи виконуються вимоги до санітарних норм в даному закладі (акти прийомки закладу на відповідність до санітарних норм);
- наявність документу відповідності від ДСНС і пожежної служби;
- наявність медичної служби в закладі;
- наявність угоди зі страховою компанією;
- наявність угоди з охоронною компанією;
- наявність наказу щодо проведення програми;
- наявність документу про присвоєння категорії та включення до реєстру закладів дитячого оздоровлення (бажано, але не обов'язково);
- кількість вихователів на групу (не менше одного на 15 дітей);
- термін існування закладу (чим довше, тим краще) і постійність складу колективу [7].

Проаналізуємо, як відбувається реалізація послуг дитячого туризму в країні. Якщо розглядати табір як організатора дитячого відпочинку, що надає комплекс туристичних послуг (проживання, харчування, програму, дозвілля, екскурсії тощо), то за своєю суттю табір є туристичним оператором.

Основними покупцями на ринку дитячого туризму на сьогоднішній день і в прогнозі на майбутнє виступають підприємства та приватні особи. Наявність на ринку не тільки комерційної складової, а й щорічних бюджетних коштів Мінсоцполітики України роблять попит на путівки до дитячих оздоровчих і санаторно-курортних таборів стабільним і високим [14].

Пропозицію на ринку дитячого туризму створюють самі підприємства, що надають туристичні послуги для дітей: табори, санаторії, туристичні бази, навчальні школи, готелі тощо. У свою чергу, існують повноцінні компанії туроператори, які організують дитячі програми на спеціально пристосованих базах, готелях, але вони повинні відповідати побутовим і санітарним стандартам, які вимагає дитяче оздоровлення.

Структура ринку дитячого туризму має свої особливості. Діти є кінцевими споживачами туристичних послуг і, часто не знають про наповнення пакету послуг, що їм надається, оскільки путівку придбали батьки. Тому часто саме батьки приймають вирішальне рішення у покупці того чи іншого продукту, спираючись на власні побажання (рис. 7).

На початкових етапах становлення і розвитку сучасної форми дитячого туризму оздоровчим закладам було зручно і вигідно мати своїх представників у вигляді туристичних агентств у різних містах України та країн СНД.

Саме туристичні агентства могли:

- проводити ефективну рекламу послуг табору;
- популяризувати та пропагувати дитячий відпочинок у батьківських колах;
- здійснювати точний пошук потенційних клієнтів і, як наслідок, збільшувати обсяги продажів послуг табору;
- організувати трансфер з місця проживання до місця відпочинку і назад;
- представляти інтереси дитячого оздоровчого закладу на виставках, семінарах і т.п.

Організація дитячого відпочинку з найбільшою роллю туристичної агенції як посередника була і є найбільш ефективною і зручною для всіх сторін процесу: дитячого закладу відпочинку, агентів, батьків, дітей. Не дивлячись на це, деякі табори і організатори стали занижувати значимість туристичних компаній у процесі продажів. Зміни такої ситуації відбуваються під впливом кількох факторів:

- бажання табору зекономити на відсотках для агентств;
- поява міні-таборів, які впевнені, що зможуть впоратися з продажами без залучення агента;
- недовіра та необізнаність батьків з інформацією щодо вартості туру в турагенції (помилкові думки про те, що вартість в агентстві більша, ніж вартість у відділі продажів табору);
- неякісна робота деяких агентів, що впливає на репутацію інших (помилки в документах, невиконання зобов'язань тощо).

## ВИСНОВКИ

Однією з характерних ознак становлення ринку дитячого туризму в Україні стало зменшення кількості путівок для оздоровлення дітей за рахунок бюджетних коштів і, як наслідок, збільшення кількості комерційних пропозицій, які почали вводити в продаж на туристичний ринок України. Внаслідок цього:

- виникає зацікавленість у комерційних продажах для самих закладів дитячого оздоровлення і відпочинку, у них з'являються кошти, які надають можливість розвиватися, вкладати їх в інфраструктуру, персонал, програму, збільшувати кількість місць для відпочинку дітей на користь комерційних продажів;
- відкриваються нові заклади приватної форми власності чи організуються нові сучасні програми для дітей на орендованих базах колишніх або діючих збиткових таборів, пансіонатів або готелів;
- підвищується інтерес до організації дитячого відпочинку туристичних компаній, які виступають у ролі посередників у продажах путівок в дитячі заклади.

Аналіз ситуації, проведений в цій роботі, дозволяє стверджувати про наявність вагомих переваг взаємодії в ланцюжку "дитячий оздоровчий заклад — туристична агенція — замовник". На нинішньому етапі існує цілий ряд туристичних агенцій, які певний час спеціалізуються на дитячому відпочинку, працівники мають відповідну освіту і зарекомендували себе як надійні та кваліфіко-

вані фахівці у цьому сегменті. Залучення турагентів до продажу послуг у сфері дитячого відпочинку — запорука успішного розвитку ринку і підвищення якості послуг.

Звернення до туристичної агенції надає можливість:

- отримання кваліфікованої консультації щодо вибору дитячого закладу,
- отримання адекватної та реальної характеристики певного закладу,
- організації безпечного і надійного трансферу дитини,
- контролю наявності повного пакету послуг, що пропонується споживачу.

Згідно із Законом про туризм, дитячий заклад оздоровлення або відпочинку по суті є туроператором, який, у свою чергу, реалізує послуги через мережу туристичних агенцій. Саме така структура вважається законною і такою, що повноцінно задовольняє потреби всіх сторін процесу. За умови неухильного дотримувannya високої якості обслуговування клієнтів як дитячими закладами, так і турагентами, організація співпраці всіх учасників ринку здатна надати нові можливості для розвитку дитячого туризму.

## Література:

1. Алексієєва Ю. Вплив державної політики на розвиток туристичної галузі України // Актуальні проблеми внутрішньої політики: зб. наук. пр. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — Вип. 1. — С. 103—107.

2. Долгова К. Кластерна модель територіального комплексу дитячого туризму та рекреації в Україні / Катерина Долгова // Економічна та соціальна географія. — К., 2017. — Випуск 78. — С. 47—52.

3. Калініченко А. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку: поняття, види та форми діяльності / А. Калініченко // Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи: Матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (3 червня 2011 року) [Електронний ресурс]. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. — С. 30—34.

4. Кашуба Я.М. Формування системи дитячого оздоровлення і туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.09.01 / Я.М. Кашуба; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. — Львів, 2006. — 21 с.

5. Колотуха О.В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: 11.00.02 / О.В. Колотуха; Ін-т географії НАН України. — К., 2005. — 20 с.

6. Малиновська О. Географія дитячого туризму / О. Малиновська, Ю. Іванова // Краєзнавство, географія, туризм. — № 44 (577). — Листопад 2008. — С. 3—5.

7. Мельнічук М.М. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком [Електронний ресурс] / М.М. Мельнічук, В.О. Зейко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Геологія. Географія. Екологія. — 2016. — Вип. 44. — С. 118—122. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhG\\_2016\\_44\\_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhG_2016_44_17)

8. Наказний М.О. Проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу: теорія і технологія / М. Наказний: монографія. — Дніпропетровськ, 2010. — 476 с.

9. Плешивцова М.В. Організація дитячого туризму в Україні / М.В. Плешивцова // Географія та туризм. — 2014. — Вип. 14. — С. 153—159.

10. Федякин А.А. Теоретико-методические основы оздоровительного туризма: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, 03.00.13 / А.А. Федякин; Адыг. гос. ун-т. — Майкоп, 2000. — 279 с.

11. Чертовська Д.В. Проблеми розвитку дитячого туризму в Україні / Д.В. Чертовська // Географія та Туризм. — 2012. — № 23. — С.86—93.

12. Чорна Л. В. Інноваційні підходи до організації літнього дитячого оздоровлення / Л.В. Чорна // Карпатський Край. — 2015. — № 1. — С. 225—229.

13. Закон України "Про оздоровлення та відпочинок дітей" від 04.09.2008 № 375-VI (зі змінами) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-17>

14. Положення "Про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок" від 31.01.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-18>

15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>

## References:

1. Aleksieieva, Yu. (2004), "Influence of the state policy on the development of the tourism industry of Ukraine", *Aktual'ni problemy vnutrishn'oi polityky*, vol. 1, pp. 103—107.

2. Dolhova, K. (2017), "Cluster model of the children's tourism and recreation territorial complex in Ukraine", *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*, vol. 78, pp. 47—52.

3. Kalinichenko, A. (2011), "Children's Health Improvement and Rest: Concepts, Types and Forms of Activity", *Materialy II Mizhnar. nauk. konf. aspirantiv ta doktorantiv z derzhavnoho upravlinnia. Derzhavne upravlinnia v Ukraini: problemy derzhavotvorennia, vyklyky ta perspektyvy* [Public Administration in Ukraine: Issues of State Creation, Challenges and Prospects: Materials of International Interests. sciences conf. graduate and postgraduate students in public administration], ORIDU NADU, Odesa, Ukraine, pp. 30—34.

4. Kashuba, Ya. M. (2006), "Formation of the system of children's health and tourism", Ph.D. Thesis, Global economy, In-t rehion. doslidzh NAN Ukrainy, L'viv, Ukraine.

5. Kolotukha, O. V. (2005), "Child and youth tourism in Ukraine as a territorial social and economic system: problems and prospects for development", Ph.D. Thesis, Geographic sciences, Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

6. Malynovs'ka, O. and Ivanova, Yu. (2008), "Geography of child tourism", *Kraieznavstvo, heohrafiia, turyzm*, vol. 44 (577), pp. 3—5.

7. Mel'nijchuk, M.M. and Zejko, V.O. (2016), "Youth and children tourism: situation and classification for ages", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriiia : Heolohiia. Heohrafiia. Ekolohiia*, vol. 44, pp. 118—122.

8. Nakaznyj, M. (2010), *Proektuvannya diyalnosti dytyachoho ozdorovchoho zakladu: teoriya i tekhnolohiia* [Designing a child health institution: theory and technology], Dnipropetrovs'k, Ukraine.

9. Pleshyvtsova, M.V. (2014), "Organization of child tourism in Ukraine" *Heohrafiia ta turyzm*, vol. 14, pp. 153—159.

10. Fediakyn, A. A. (2001), "Theoretical and methodological foundations of health tourism", *Abstract of Ph.D. dissertation, Pedagogic Sciences, Adyge State University, Majkop, Rossyjs'ka federatsiia*.

11. Chertovs'ka, D.V. (2012), "Problems of child tourism development in Ukraine", *Heohrafiia ta turyzm*, vol. 23, pp. 86—93.

12. Chorna, L.V. (2015), "An innovative approaches to the organization of the summer children's recreation", *Karpat's'kyj Kraj*, vol. 1, pp. 225—229.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On Tourism"*, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-17> (Accessed 10 Dec 2018).

14. Ministry of Social Policy (2018), *Regulations "On the procedure for sending children to recovery and rest"*, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-18> (Accessed 10 Dec 2018).

15. State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Dec 2018).

Стаття надійшла до редакції 19.12.2018 р.